25. Medzinárodný seminár Výpočtová štatistika 2016
Bratislava 1.-2.12.2016

Výpočet a predikcia normálnej dĺžky života

Karol Pastor
KAMŠ FMFI UK UK Bratislava

Motto:

„Vek nášho žitia je sedemdesiat rokov,
a ak sme pri sile, osemdesiat...“

Žalm 90, 10

Normálna dĺžka života

je „obvyklá dĺžka života“,

t.j. vek, ktorého sa dožije najviac ľudí (ktorý sa dožijú dospelosti)

t.j. modus funkcie počtu zomrelých (pre $x \geq 10$)

(modal age at death)

Ako sa počíta?

Príspevok nadväzuje na ČDK 2015, Relik 2015 (Vlk-Pastor), Langhamrová & al. (2014), Canudas-Romo (2008), ai.

Motív v pozadí

Ľudský život sa predlžuje.

Je to vďaka eliminácii ***odvrátiteľných príčin*** *(detská úmrtnosť, choroby, úrazy, ...)* , alebo sa posúva aj ***biologická hranica ľudského života*** ?

(Rektangularizačná hypotéza?)

(Budú sa naše deti bežne dožívať 120 rokov? [SME])

Podrobné úmrtnostné tabuľky (ŠÚ SR, 2002)

Podrobné úmrtnostné tabuľky

Územie: **Slovenská republika** Obdobie: **2001**

muži

Vek	Zomrelí	Žijúci	q_x	l_x	d_x	L_x	T_x	e_x
0	185	26946	0.006842	100000	684	99384	6951310	69.51
1	20	28006	0.000714	99316	71	99280	6851926	68.99
2	24	28696	0.000836	99245	83	99203	6752646	68.04
3	8	29351	0.000273	99162	27	99148	6653442	67.10
4	11	30313	0.000355	99135	35	99117	6554294	66.11
5	12	31065	0.000263	99100	26	99087	6455177	65.14
6	6	32382	0.000271	99074	27	99060	6356090	64.16
7	12	35373	0.000301	99047	30	99032	6257030	63.17
8	11	37375	0.000291	99017	29	99003	6157998	62.19
9	12	38521	0.000283	98988	28	98974	6058995	61.21
10	9	39967	0.000259	98960	26	98947	5960021	60.23
11	12	40430	0.000295	98935	29	98920	5861073	59.24
12	12	41102	0.000323	98905	32	98889	5762153	58.26
13	16	41834	0.000312	98874	31	98858	5663264	57.28
14	13	42900	0.000263	98843	26	98830	5564406	56.30
15	10	44616	0.000347	98817	34	98800	5465576	55.31
16	21	45250	0.000526	98782	52	98756	5366777	54.33
17	36	45415	0.000610	98730	60	98700	5268020	53.36

Symboly v úmrtnostnej tabuľke

Vymieranie hypotetickej populácie v priebehu ω rokov.

x = vek, $x \geq 0$.

n = dĺžka vekového intervalu (n=1 sa nepíše).

l_x = počet osôb dožívajúcich sa veku x rokov.

l_0 = počiatočný počet osôb v populácii (koreň tabuľky)

${}_n d_x$ = počet osôb, ktoré zomreli vo veku rokov,

$$ {}_n d_x = l_x - l_{x+n} $$

${}_n q_x$ = pravdepodobnosť úmrtia, t.j. pravdepodobnosť, že osoba presne x -ročná sa nedožije veku $x+n$ rokov,

$$ {}_n q_x = {}_n d_x / l_x $$

$_n p_x$ = pravdepodobnosť dožitia, t.j. pravdepodobnosť, že osoba presne x -ročná sa dožije veku $x + n$ rokov,

$$_n p_x = 1 - _n q_x = l_{x+n} / l_x$$

$_n a_x$ = priemerný počet rokov prežitý vo vekovom intervale $\langle x, x+n)$ osobami, ktoré zomreli v tom intervale

$$(_n a_x \cong n/2 \text{ pre } x \geq 1)$$

$_n L_x$ = celkový počet rokov prežitý osobami vo veku $\langle x, x+n)$
= počet žijúcich vo veku $\langle x, x+n)$

$$_n L_x = n\, l_{x+n} + _n a_x\ _n d_x$$

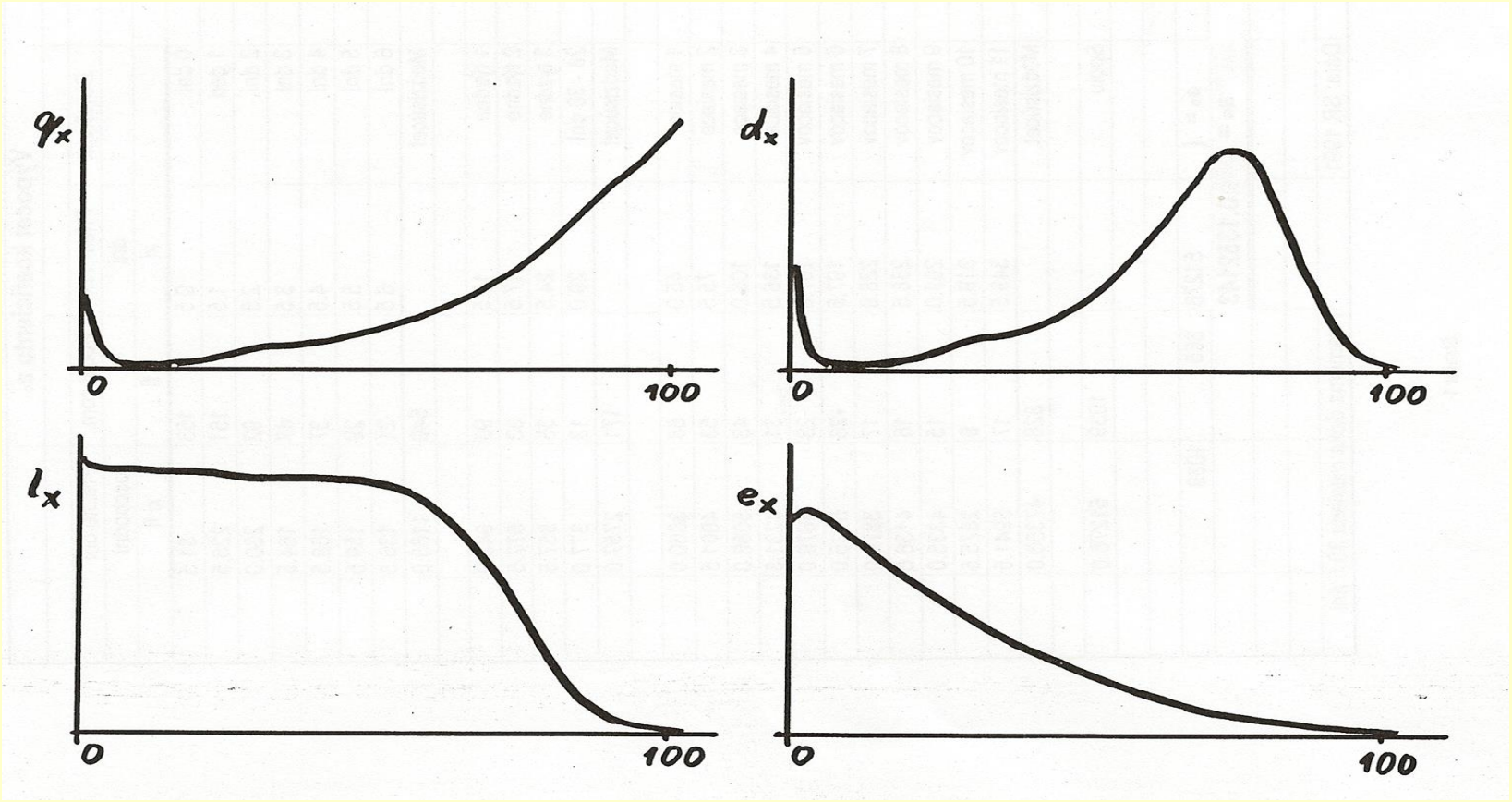
T_x = celkový počet zostávajúcich rokov života všetkých osôb x-ročných

$$T_x = \sum_{i=x}^{\omega} L_i$$

e_x = stredná dĺžka (ďalšieho) života osôb vo veku x rokov

$$e_x = T_x / l_x$$

Typický tvar biometrických funkcií

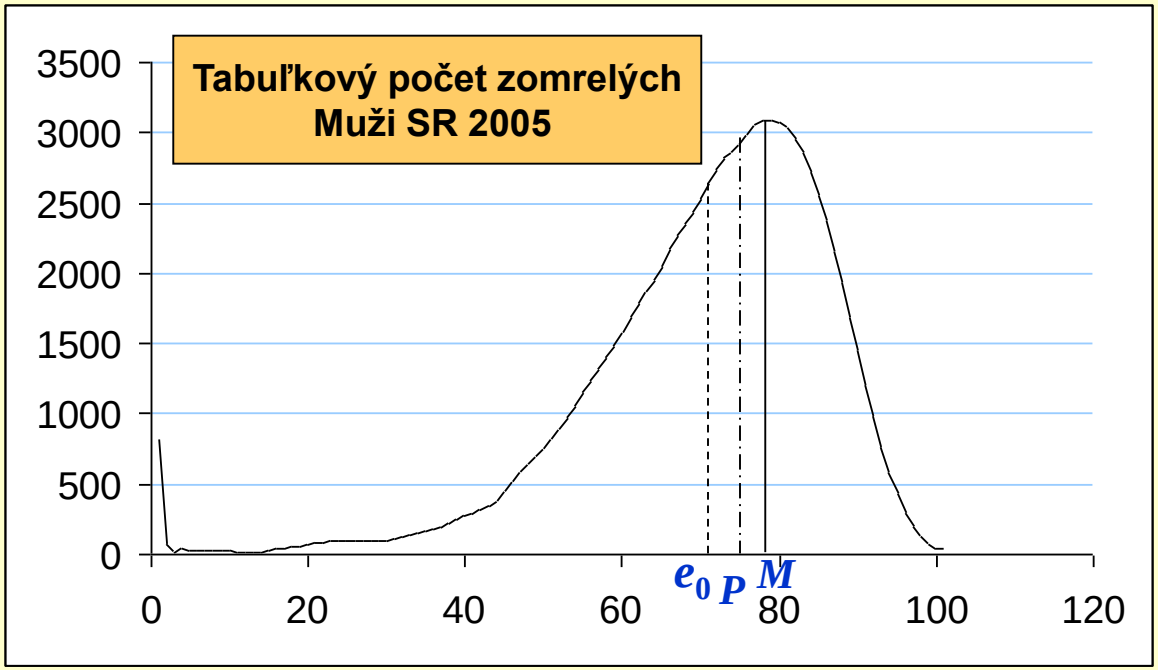

Indikátory dlhovekosti

Normálna dĺžka života M $= \arg\max \{d_x \mid x > 10\}$ **(modus)**

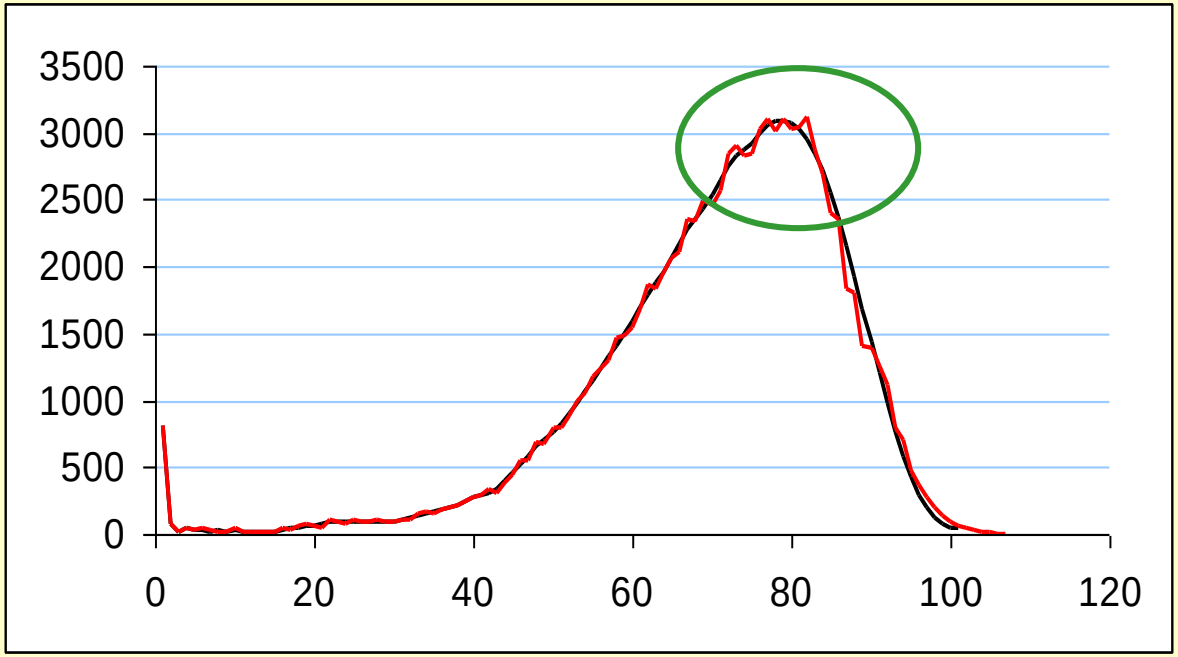
Stredná dĺžka života pri narodení $e_0 = T_0 / l_0$; e_{65} **...**

Pravdepodobná dĺžka života P $(l_P = l_0 / 2$ **medián)**

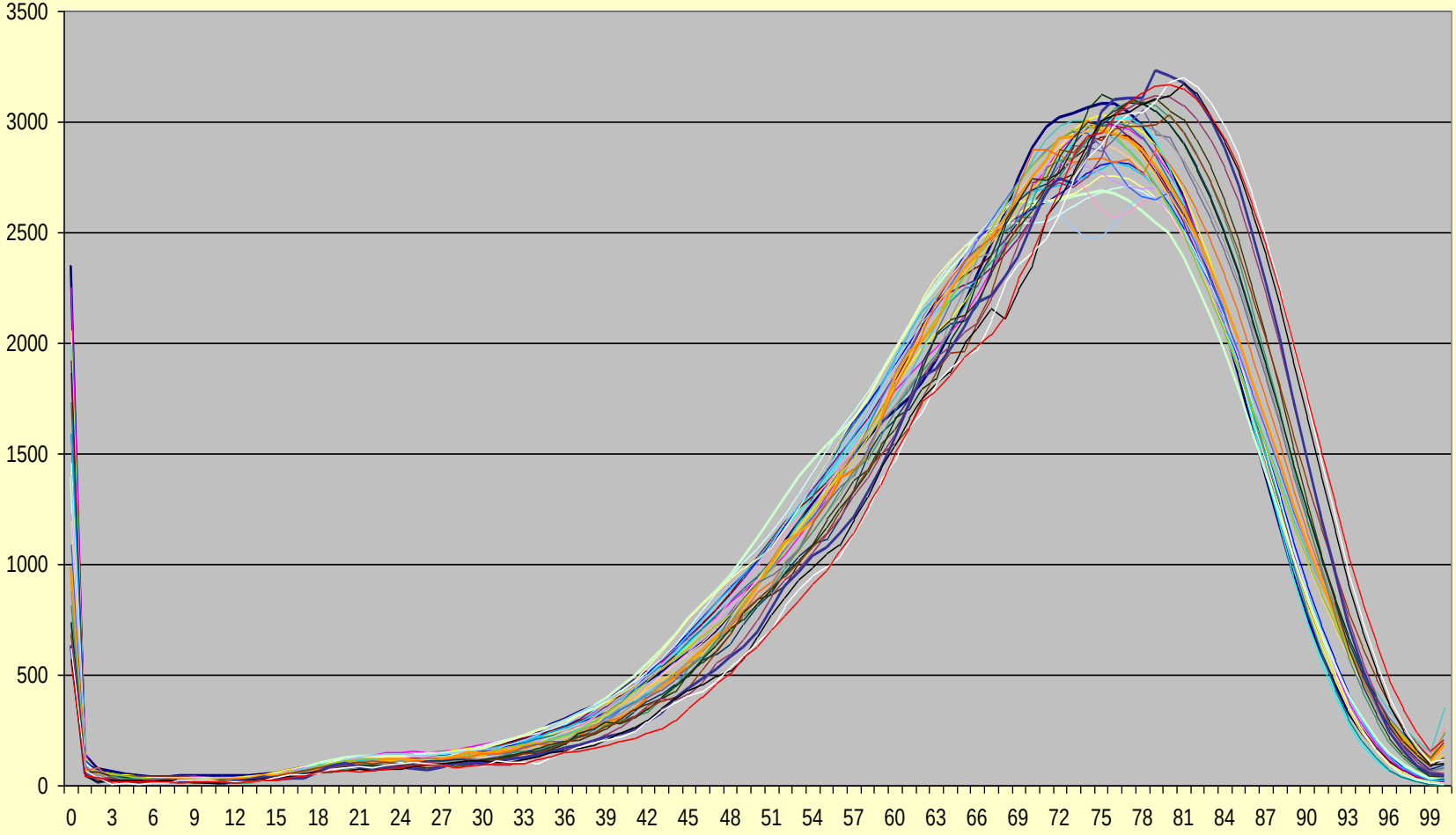

Výpočet n.d.ž.

- **Jednoduché maximum d_x ?**
- **Vrchol paraboly preloženej 3 bodmi ?**
- **Vrchol paraboly preloženej viacerými bodmi ?**
- **P-splajny [Horiuchi et al. 2013] ... ?**
- **z modelu?**

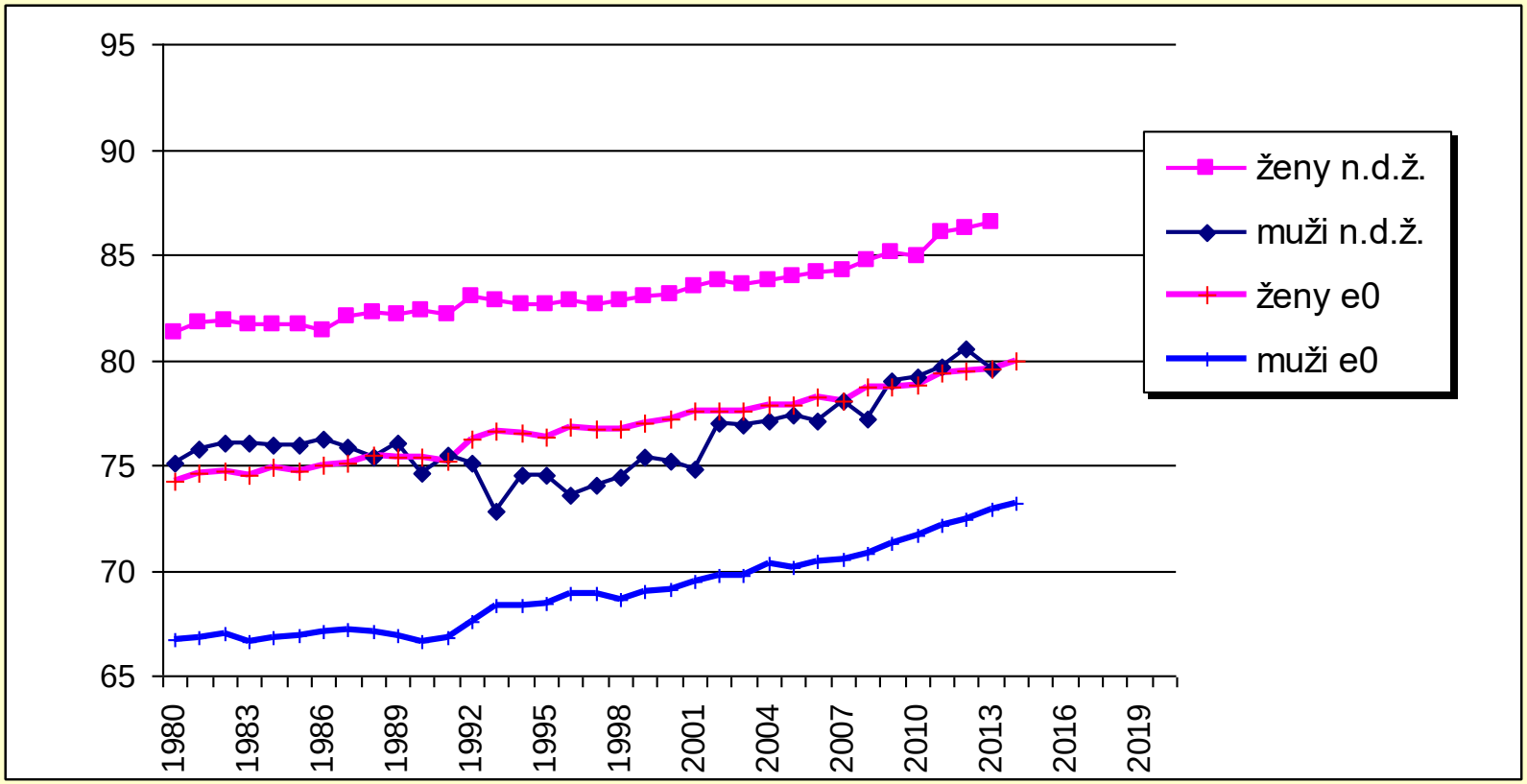

Počet zomrelých vo veku x, muži SR 1980-2013

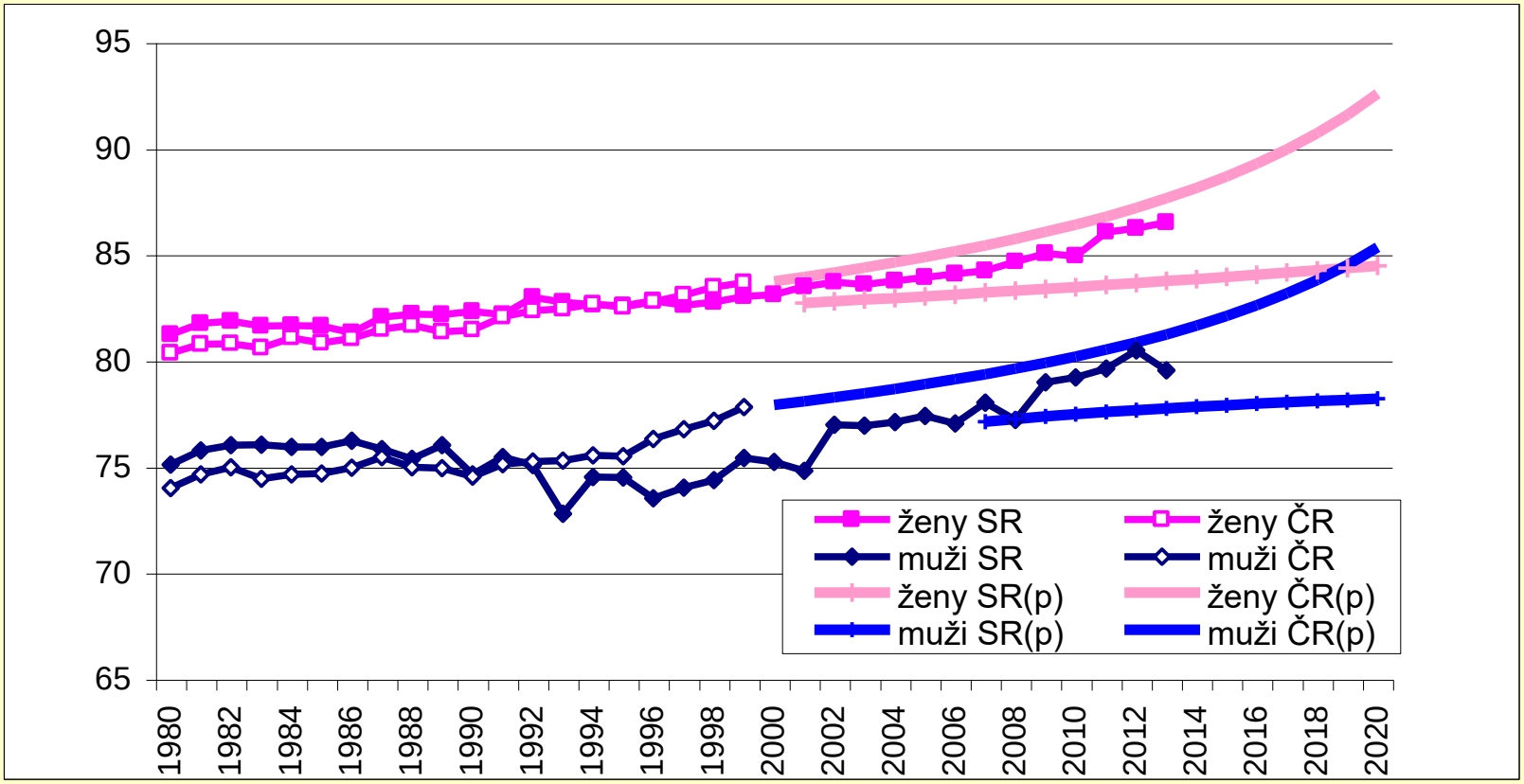

Dáta: http://www.infostat.sk/vdc/sk/

Vývoj normálnej dĺžky života a strednej dĺžky života pri narodení v SR

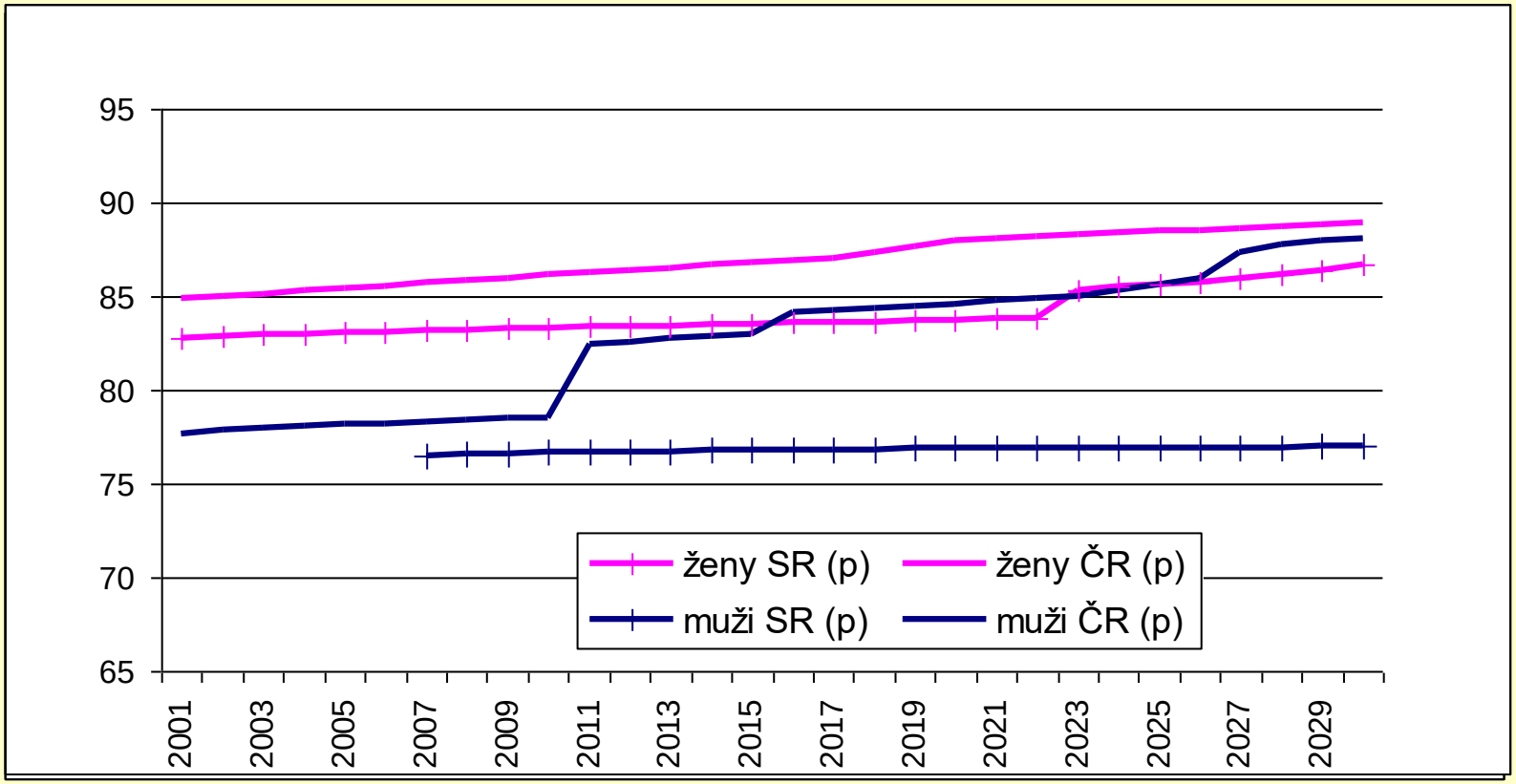

Zdroj: http://www.infostat.sk/slovakpopin/data/mortality.xls
a vlastné výpočty

Normálna dĺžka života mužov a žien v SR a ČR, odhady a predikcie (p).

Predikcie normálnej dĺžky života v SR a ČR,

modus ako vrchol paraboly cez 3 body

Normálna dĺžka života – modely

Intenzita úmrtnosti $\mu(x) = -\frac{1}{l(x)}\frac{dl(x)}{dx}$

Rozdelenie úmrtnosti podľa veku $d(x) = \mu(x)\, l(x)$,

Normálna dĺžka života M = modus funkcie $d(x)$ (*modal age at death*) (pre $x > 10$)

N.P. pre maximum: $\frac{d}{dx}d(x) = 0 \Leftrightarrow \mu'(x) = [\mu(x)]^2$

(napr. Canudas-Romo 2008)

Normálna dĺžka života – modely

Intenzita úmrtnosti $\mu(x) = -\frac{1}{l(x)}\frac{dl(x)}{dx}$

Rozdelenie úmrtnosti podľa veku $d(x) = \mu(x)\, l(x)$,

Normálna dĺžka života M = modus funkcie $d(x)$ (*modal age at death*) (pre $x > 10$)

N.P. pre maximum: $\frac{d}{dx}d(x) = 0 \Leftrightarrow \mu'(x) = [\mu(x)]^2$

(napr. Canudas-Romo 2008)

Normálna dĺžka života – Gompertz

Gompertz

Intenzita úmrtnosti $\mu(x) = B\,C^x = e^{b+cx}$

$B \sim 0{,}0005;\ C \sim 1{,}05$; kde $b = \ln B$, $c = \ln C$

$\Rightarrow$ *Normálna dĺžka života* $M = \ln[(\ln C)/B]/\ln C$,

Gompertz – Makeham

$$\mu(x) = A + B\,C^x$$

$\Rightarrow$ *Normálna dĺžka života*

$$M = \frac{\ln \frac{\ln C - 2A + \sqrt{(lnC - 4A)\cdot \ln C}}{2B}}{\ln C}$$

Normálna dĺžka života – Lee-Carter

Gompertz – dynamický model (rovnomerná zmena)

$$\mu(x, t) = B(t)\, C^{x} = Be^{-rt}\, e^{cx} = e^{b - rt + cx}$$

$M(t) = M + rt/c$ ... lineárne rastie.

Lee-Carter (nerovnomerná zmena) (LCM, 1992)

$$\mu(x, t) = e^{\alpha(x) + \beta(x)\, k(t)}.$$

Ak $k(t) \equiv 0$ a naviac $\alpha(x) = b + c\,x = \ln B + x \ln C$,

$\Rightarrow$ L-C sa zmení na statický Gompertzov model

Ak $k(t) = \lambda - t$ a $\mu(x, t)\, e^{-\beta(x)}$

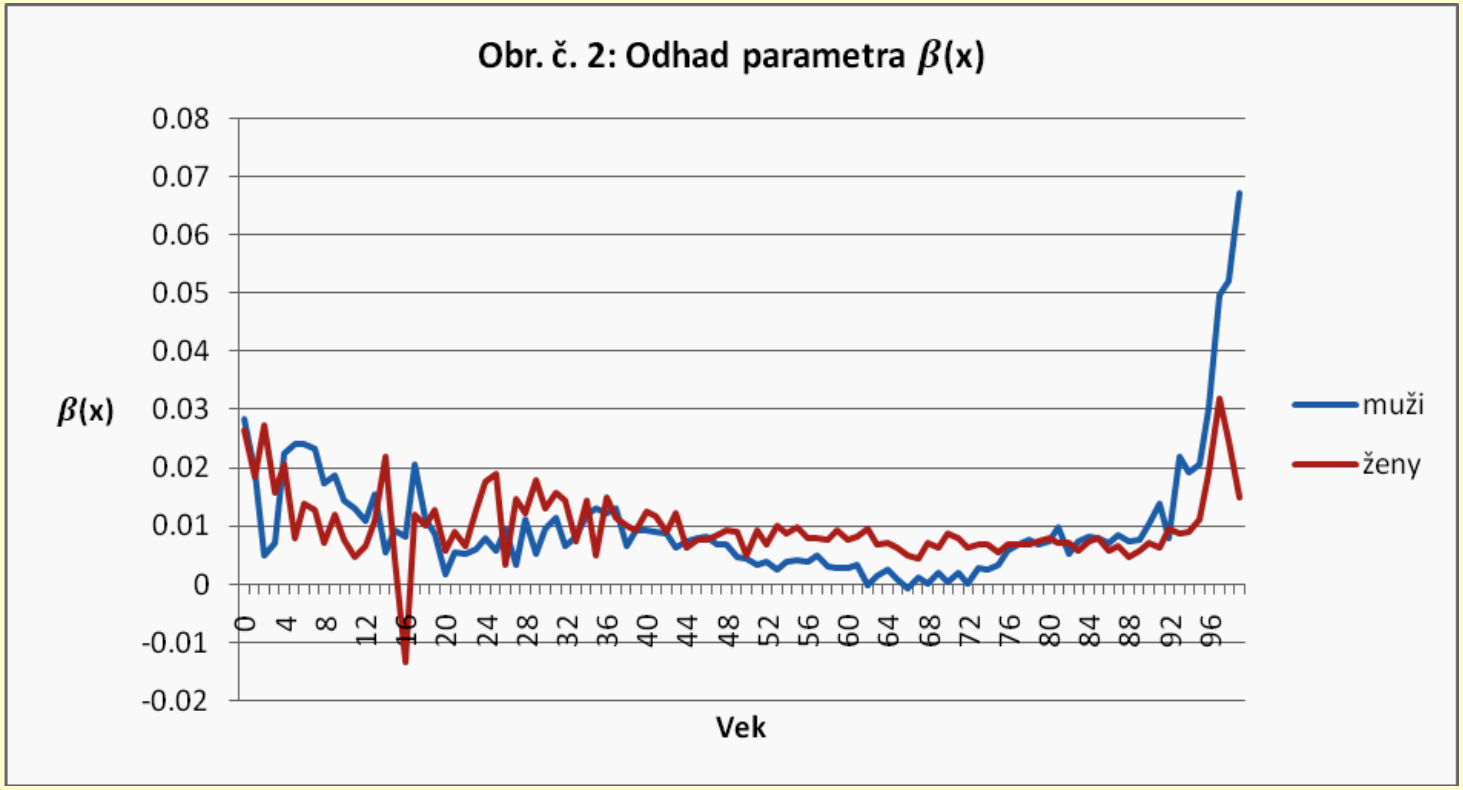
$\Rightarrow$ $\mu(x, t+1) = \mu(x, t)\, e^{-\beta(x)}$,

Ak naviac $\beta(x) = r$ $\Rightarrow$ L-C sa zmení na dyn. Gompertz. m.

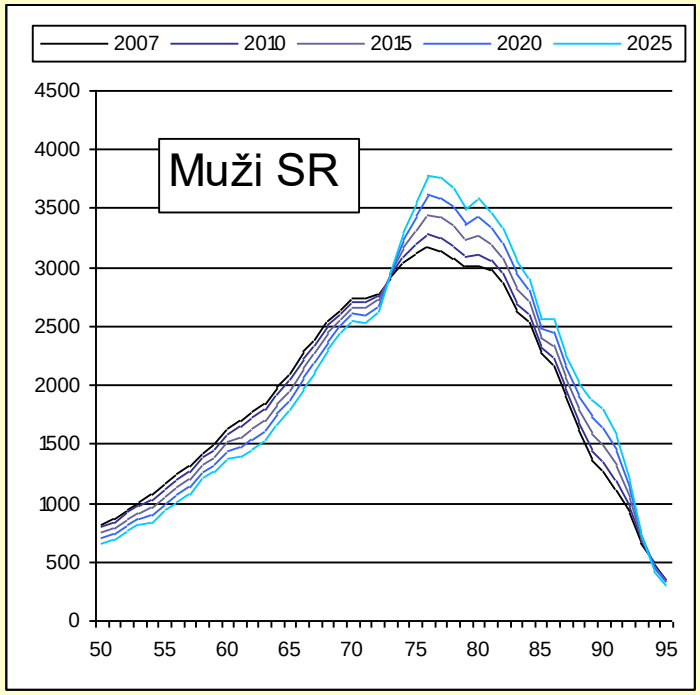
Identifikácia parametrov v LCM - β_x

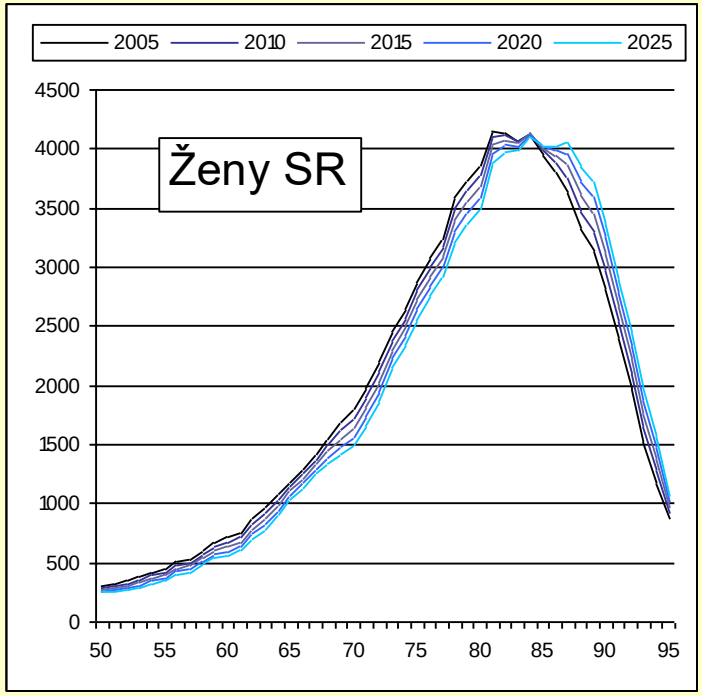
SR, Slovak POPIN, 1980-2000

Podmieky: $\sum_{x=x_1}^{x_n} \beta_x = 1, \quad \sum_{t=t_1}^{t_m} k_t = 0.$

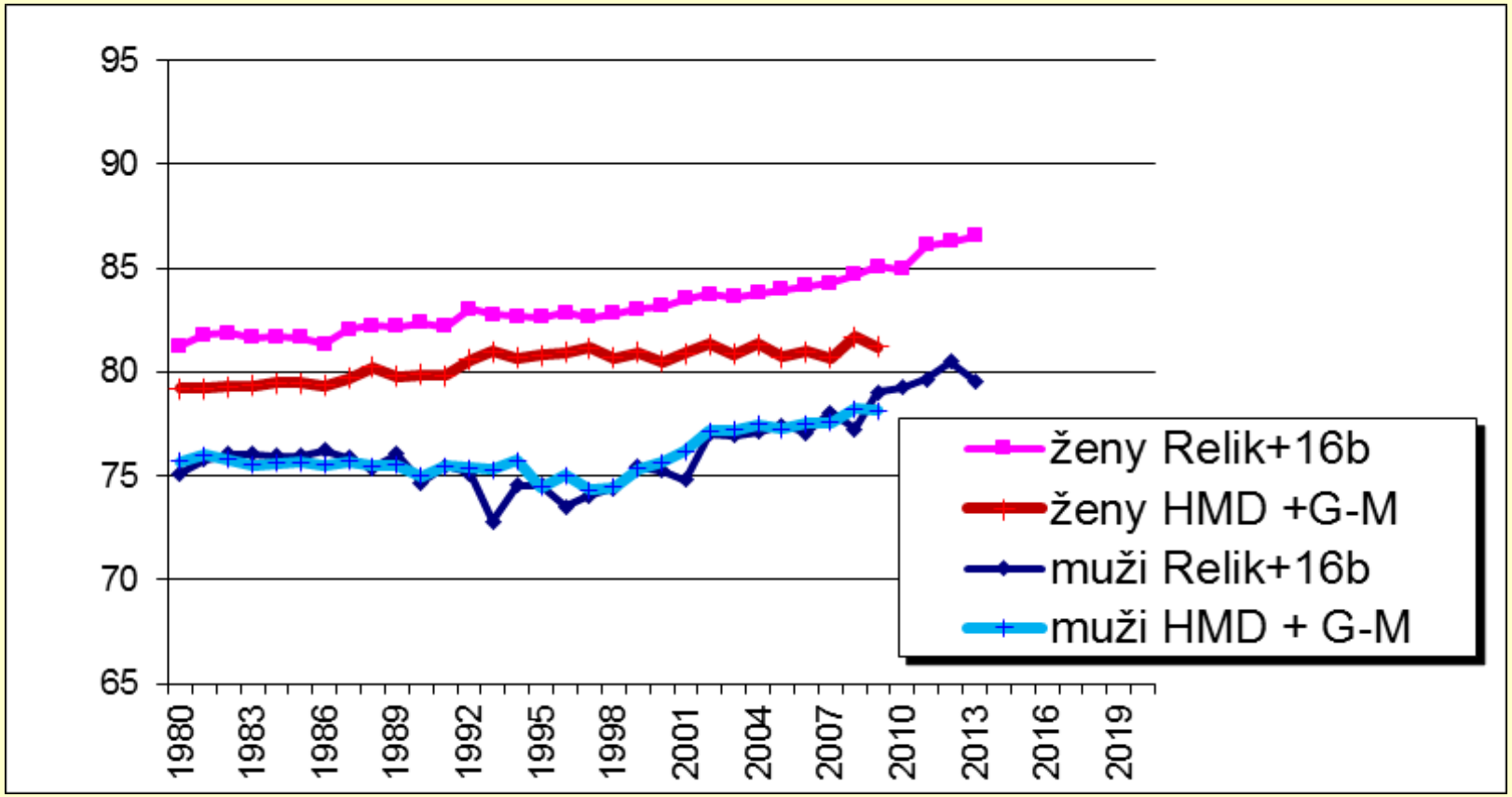

Priebeh funkcie $d_{x,t}$, predikcie vo vybraných rokoch, muži a ženy SR.

Vývoj normálnej dĺžky života v SR - rôzne metódy

Zdroj: www.infostat.sk/slovakpopin/ , www.mortality.org a vlastné výpočty

Ďakujem za pozornosť
a dovidenia na VS 2017 !